

σκάνε από τὰ σπλάχνα τῆς δικῆς τους ζωῆς πὼς εἶναι σκλάβοι κάποιας ψευτικῆς τυραννικῆς καὶ πὼς ἦρθε πᾶς ὁ καιρὸς ν' ἀπαρνηθοῦνε τὸν παλιὸ ἀνθρωπο καὶ ν' ἀκολουθήσουνε κάποια καινούρια ἀλήθεια — ἀλήθεια ὅμως πὼς νὰ τήνε ξεθάψανε μὲς ἀπὸ τίς δικῆς τους ἀμαρτίες, τοὺς δικούς των πόνοους, τίς δικῆς τους συφορές.

Ἄν ζετάσουμε τὸ δράμα τοῦ κ. Ταγκόπουλου σὰν κοινωνικὸ μόνον κήρυγμα τότε μὲ προθυμία θ' ἀναγνωρίσουμε ὅτι ἔχει δύναμη καὶ κάποτε μάλιστα εὐγλωττία καὶ πὼς βγάζει στὴ μέση θέματα πὼς ἔχουνε ἄμεση συγγένεια μὲ τὴ σημερινή μας συνείδηση. Γιατί καθὼς πολὺ καλὰ τὸ παρατήρησε ὁ κ. Πέτρος Βασιλικὸς οἱ «Ἀλυσίδες» βάζουνε μπροστά μας ἕνα ζήτημα συνείδησης, μᾶς δείχνουνε ὀλοφάνερα τὴν ἀνάγκη μιᾶς κοινωνικῆς ἀναμόρφωσης. Μπορεῖ ὅλοι μας νὰ μὴν τήνε φανταζοῦμαστε ἔτσι πὼς μᾶς τήνε προφητεύει ὁ κ. Πέτρος Βασιλικὸς μὰ πὼς χρειάζεται ν' ἀλλάξη καὶ νὰ καθαριστῆ καὶ ν' ἀγεριστῆ ἡ ἑλληνικὴ συνείδηση εἴμαστε, θορῶ, ὅλοι μας σύφωνοι.

Γι' αὐτὸ τὸ ἀγέρισμα δουλεύει κι ὁ κ. Ταγκόπουλος καὶ δὲν πρέπει γι' αὐτὸ ν' ἀρνηθοῦμε τὴν ἐχτίμησή μας στὸ γενναῖο θυμὸ πὼς τὸν ἐσπρωξε νὰ βγάλῃ τὸ δράμα του ἀπὸ κεῖ πὼς σπάζει αἷμα κ' ἔμπυο τοῦ ἔθνους τὸ κορμί. Μπορεῖ νὰ μὴν ψυχολόγησε τὰ πρόσωπα τοῦ μ' ἀρκετὸ βάθος καὶ νὰ μὴν κατάφερε νὰ μεταχειριστῆ ὅλη τὴ δραματικὴ ἐνέργεια πὼς μπορούσε νὰ τοῦ δώσῃ τὸ θέμα πὼς διάλεξε καὶ μάλιστα στὴν τρίτη πράξη. Μπορεῖ. Ὡς τόσο πρέπει νὰ πῶ πὼς δὲ βρίσκω σωστὴ τὴν κατηγορίαν μερικῶν ὅτι ὁ Στρωτὸς δὲν εἶναι ἀτσαλένιος χαρακτήρας. Ἴσια ἴσια νομίζω πὼς τὸ πῶς πετυχεμένο πράγμα μέσα σ' αὐτὸ τὸ δράμα εἶναι ὁ μισὸς ἢ καλῆτερα ὁ διπλὸς χαρακτήρας τοῦ Στρωτοῦ. Δείχνει τὴν πάλῃ τοῦ συνειδητοῦ μὲ τὸ ἀσυνείδητο, τῆς παλιᾶς συνήθειας πὼς ἀγρυπνεῖ πάντα μέσα του καὶ τῆς καινούριας ιδέας πὼς ἀκόμα δὲν τὸν ἔκανε ὀλότελα δικό του.

Γραφήκανε ὅμως τόσα καὶ τόσα καὶ γιὰ τοῦτο τὸ δράμα πὼς τὸ νομίζω παρακάιρο νὰ πολυλογῆσω περισσότερο. Θὰ πῶ ἀκόμα δύο λόγια γιὰ ἕνα ἄλλο δράμα — τὴ «Χειραφετημένη» τοῦ κ. Παπαζαφειροπούλου.

Εἶναι κι αὐτὸ κοινωνικὸ. Δὲν τοῦ λείπει ζωὴ κ' ἡ ψυχολογία τῶν προσώπων εἶναι ἀρκετὰ δραματικὴ. Παθίνειται ὅμως κι αὐτὸ ἀπὸ τὰ ἴδια ἐλλείματα

πὼς χαλοῦνε τὴν καλλιτεχνικὴ μορφή τῶν ἔργων πὼς εἶναι γραμμένα πάνω σὲ θέμα. Τὸ κήρυγμα, τὸ ἠθικὸ μάθημα εἶναι σ' αὐτὰ σκοπὸς ἀντὶ νὰ εἶναι φυσικὸ ἀποτέλεσμα τῆς ζωτάνιας τῆς δραματικῆς. Προτιμῶ τὴ «Χειραφετημένη» ἀπὸ τὸ «Χτισμένο στὸν Ἄμμο» τοῦ κ. Φυτίλη πὼς εἶναι κι αὐτὸ γραμμένο πάνω στὸ ἴδιο θέμα καὶ πὼς ἔγινε γι' αὐτὸ λόγος ἄλλοτε στὸ «Νουμά», γιατί στὴ «Χειραφετημένη» τὰ πρόσωπα — μερικὰ τουλάχιστο — ἔχουνε ἀρκετὴ ἀτομικότητα. Ὅμως καὶ δῶ δὲ μᾶς χαρίστηκαν οἱ συνηθισμένοι ρητορισμοὶ γιὰ τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν πρόοδο καὶ τὴν ἀδικίαν τοῦ γάμου. Καὶ δῶ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ξεδιαλύσῃ καλὰ καλὰ ὁ κοινωνιολόγος τεχνίτης ὅτι τὸ ζήτημα τῆς γυναίκας στὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐκεῖ πὼς βρίσκεται στὴν Εὐρώπη. Ἄντρες καὶ γυναῖκες, σκλαβιῆς καὶ λευτεριῆς, ἱστορία καὶ κοινωνία ἔχουνε στὴ Ρωμισσὴν διαφορετικὴ μορφή ἀπὸ κείνη πὼς μᾶς πρорουσιάζουνε στὴ Γερμανία καὶ κείνη πάλι ἀλλιώτικη ἀπὸ μιᾶν ἄλλη μορφή πὼς φανερώνεται στὴν Ἀγγλία ἢ στὴν Τασμανία ἢ στὴν Ἀμερική. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ καλοῦπι τῆς χειραφετημένης γυναίκας πὼς μᾶς ξεφουρνίζουμε ἀξάφνα σὲ τέτοια δράματα δὲν ἔχει ἄμεση συγγένεια μὲ τὸν ἀγῶνα πὼς μισοῦσε νὰ σηκώνῃ τὴ γυναῖκα στὴν Ἑλλάδα μὰ πὼς — τὸ ξαναλέω — ἔχει καὶ λόγους διαφορετικοὺς καὶ σκοποὺς ἄλλους καὶ συνείδηση ξεχωριστή. Λυποῦμαι πὼς ἀναγκάζομαι νὰ μιλήσω ἔτσι γενικὰ μὰ φοβοῦμαι πὼς ἂν ἤθελα νὰ κάνω πῶς φανερὰ τὴν ἀντίληψή μου μὲ παραδείγματα θὰ κατανοῦσα νὰ γράφω κοινωνικὸ ἔργο καὶ δὲ μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι ὁ τόπος τοῦ ἐδῶ.

Τὸ ξέρω πὼς μερικοὶ κοινωνιολόγοι θένε τοὺς κοινωνικοὺς νόμους ὁμοούσιους καὶ ὁμοοῦσιους παντοῦ καὶ πάντα μ' αὐτὸ εἶναι τὸ ξεκολούθημα τῆς κλασσικῆς ἀδυναμίας πὼς δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ τὴ φύση σὰν κάτι πολυποικίλο καὶ πολύνομο μὰ πὼς θέλει νὰ ὑποτάξῃ γιὰ εὐκολία τῆς στενοψυχίας τῆς ὅλα τὰ φαινόμενα σὲ μοναδικούς καὶ μονοκόματους νόμους.

Ἴσως κάνω λάθος νὰ ξετάζω φιλολογικὰ ἔργα μὲ τὴν κριτικὴ φιλοσοφία καὶ ἴσως μερικοὶ νὰ βροῦνε πὼς πῆρα τὴν κακὴ συνήθεια νὰ ξεπετιοῦμαι σὲ θεωρίες μὲ τὴν πρραμικρότερη ἀφορμή. Εἶμαι ὅμως τῆς γνώμης πὼς ἡ κατάσταση τῆς σημερινῆς σκέψης στὴν Ἑλλάδα κ' ἡ ἀνήσυχη τάση πὼς φανερώνεται σκεδὸν παντοῦ πρὸς ἔργα ἀναμορφωτικὰ καὶ καινούρια ἀντίληψες δικαιολογοῦνε τὴν προσεχτικὴ

ἀνάλυση καὶ τὸ ξεκοκίνισμα τὸ φιλοσοφικὸ. Νομίζω μάλιστα πὼς εἶναι χρέος τῆς κριτικῆς σήμερα νὰ παρακολουθῆ μ' ἐπιμέλεια κάθε ζήτημα καὶ κάθε δοκιμαστικὴ κίνηση γιὰ νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ βοηθῆ τὴ συνειδητὴ ἐργασία πὼς γίνεται πρὸς τὸ φῶς, νὰ τήνε σταματᾷ κάποτε σὰν πᾶν νὰ στραβοπατήσῃ καὶ νὰ τήνε φτερόνῃ μὲ πῶς δυνατὲς ἐλπίδες σὰν τήνε βλέπῃ νὰ προχωρῆ στὸ σωστὸ τὸ δρόμο. Εἶναι βέβαια δύσκολο γιὰ ἕνα κριτικὸ νὰ μαντεύῃ τὸ σωστὸ τὸ δρόμο μ' ἂν ἡ ἐρευνά του γίνεται μ' ἐιλικρίνεια εἶναι πιθανὸ πὼς ἡ δουλειά του δὲ θὰ σταθῇ ὅπως διόλου ἀνώφελη.

Ἄθῆνα 20.3.08.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΟΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ

Θέλω νὰ πάω στὸν κάμπο. Κάποια λουλουδάκια ἔξω μικρὰ κι ὀλόχαρα, ὁμορφιά γεμάτα, τῆς τέχνης τοῦ θεοῦ διαμάντια ζηλεμένα καὶ καὶ χόρτα πρότυχα τὰ χοντὰ φύλλα πλατεῖα ἀπὸ πάνω τους ὀπλώνουν καὶ κρυμμένα τὰ δάστυχα κρατοῦν πὼς οἴτε τοῦ ἡλιο ἀφίρουν οἱ ἀχιτῆδες νὰ διαβοῦν νὰ τὰ γλυκοφιλήσουν κι ἀπ' τὰ μικρὰ τους φυλλαράκια νὰ σφογγίσουν τὰ δάκρυα τῆς ὀροσιᾶς. Θέλω νὰ πάω στὸν κάμπο, τὰ πρότυχα καὶ τᾶχα, χοντὰ χοντὰ καὶ νὰ ξεριζώσω ἀλόγητα νὰ τὰ σκορπίσω τὰ λουλουδάκια τὰ μικρὰ, πὼς ἡ νύχτα τρέχει τὰ κάλλη τους, νὰ βγοῦνε στὴ ζωὴ, στὸν ἥλιο, νὰ δοῦν τὸν κόσμο καὶ νὰ τὰ γνωρίσῃ ὁ κόσμος.

ΜΕΛΙΚΕΡΤΗΣ

ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΠΟΛΥ εὐχάριστο πὼς τὸ Ὑπουργεῖο ἄρχισε νὰ συλλογίζεται σοβαρὰ γιὰ τὴν ἀσφαλτόστρωση τῶν δρόμων τῆς Ἀθήνας. Οἱ ὄροι τῆς ἐταιρίας, δηλ. νὰ πλερώνουμε 300 χιλ. δρ. τὸ χρόνο γιὰ 15 χρόνια φαίνονται καλοὶ, πρέπει ὅμως νὰ ξέρουμε καὶ πόσοι δρόμοι θὰ στρωθοῦνε. Γιὰ νὰ συντηροῦνται σήμερα οἱ δρόμοι μας χρειάζονται 450 χιλ. δρ. τὸ χρόνο !! Δηλ. πλερώνουμε ὄλους αὐτοὺς τοὺς παράδες γιὰ νὰ καταπίνουμε σκόνη, νὰ βουτοῦμε στὴ λάσπη καὶ νὰ σπάζουμε τὰ πλευρά μας δταν περνοῦμε τοὺς δρόμους μας μὲ ἀμάξι.

**

τῶν συνέχρονων (18, 3), ζημιῆς (22), κοριτσῶνε (21, 2), λογοτεχνία (17, 23), διγλωσσία (24, 2), μονογλωσσία (27), ἄλλου ὅμως, ἄξαφνα, πλειοψηφία, ἐφημεριδογραφία (26) μάλιστα καὶ μὲ τὸ ἔτάρχικό, ἐφορολογία (29). Γενικῆς πληθυντικῆς τῶν διαλεκτικῶν νόμων (6), τῶν ὑπολλήλων (16 ἂν εἴτανε τουλάχιστο τῶν ὑπᾶλληλων!), τῶν συνέχρονων (18, 3), τῶν γλωσσῶν (29), μὰ τῶν ξένων λεξῶνε (15, 2), τῶν κοριτσῶνε (21, 2), τῶν ριζοσπαστικῶνε (27) τῶν φωνηέντων (23), κότε. ὅμως 28, 1 (στὸ τέλος) τῶν οὐδέτερον ἰσοσύλλαβων, ὅπου μᾶς λείπει τὸν κανόνα, δηλαδή πὼς ἡ γενικὴ ἐνική (καθὼς κ' ἡ πληθυντικὴ στὸ οὐδέτερον ἰσοσύλλαβων) ἔχει τὸν ἴδιο τόνο πὼς ἔχει καὶ ἡ ὀνομαστικὴ. Τὰ ἐπίθετα μὲ κατάληξη -η τοῦ θηλυκοῦ παίρνουνε ὅλα τους μονομιᾶς τὴν κατάληξη -ιά, ὡς καὶ κείνα πὼς εἶναι καθαρὸν ἰσπανικῆς παραγωγῆς: κοινωνικῆς, λαϊκῆς (7), ὀλοκῆς (15), διανοητικῆς (15, 24), πρακτικῆς (15), λογοτεχνικῆς (18, 24), γλωσσικῆς (18), ἐκκλησιαστικῆς (20, 2, 22), ἐθνικῆς, ἐθνικῆς (20, 2, 21, 2 22, 1, 28), στοματικῆς, φυσικῆς (21), ἀρχοντικῆς (22), σημαντικῆς (26), θεωρητικῆς (29), μὰ χωρατικῆς (20) (5). Τὸ ν' χωρὶς ν, σύνθολος (18), συ-

βιβασμός (28), ὅσα βγεῖ (23, 1), ὅσα μὲ τὸ καλὸ (27, 1), ὅσα στὴ γλώσσα, ὅσα λέει, ὅσα μας (28, 1) ὅσα θεωρεῖς (30) ἔτσι καὶ τὸ ν τοῦ δὲν πὼς ἀκολουθᾷ τὸν κανόνα μὰ χωρὶς κανόνα καὶ μὲ ν, σύνθεση (15, 2, 28, 1), ἀπαρέμφατο (16), λοιπὸν μὲ (16), λοιπὸν βρισκότανε (17), λοιπὸν δὲ θέλει (22), ἐξὸν [ἀπὸ] σικοφαντικῆς (28, 1). Θυμηθῆτε καὶ τίς γενικῆς πληθυντικῆς μὲ τὸ ν, πὼς ἀραδιάσαμε πῶς ἀπάνω. Μῆτε μέτρο, μῆτε γλώσσα, μῆτε σύστημα, μῆτε γραμματικὴ. Τῶν ἀδυνάτων τὰ δύνάτω νὰ μάθουνε κτὸπι τὰ παιδιὰ τέτοια γραμματικὴ-ἀγραμματιστή.

Ἄφτά, φίλοι μου καὶ φίλτατοι, πρέπει μὲ τὸ δίχως ἄλλο νὰ τὰλλάξουμε. Καὶ γιὰ νὰ τὰλλάξουμε, πρέπει νὰ τὰ φωνάζουμε. Σᾶς τὰ λέω ἔσᾶς ὄλους τοὺς ἀγαπητοὺς κι ἀγαπημένους. Χρέος μου μάλιστα νὰ σᾶς τὰ πῶ. Εἶδεμῆ, τί καλὸ κάνω; Δὲν τὰ λέω μόνο γιὰ τὸν Πάλλη. Στοῦ Πάλλη τὰ βιβλία φαίνονται καλῆτερα ἴσως ἢ γενικῆς μας ἀκαταστασία καὶ τὸ διάλεξα γιὰ τοῦτο, ἐπειδὴ ὁ ἄθροπος προ-

μὲ σὲ ἄπειρα ἐπίθετα, στοὺς τύπους ἀγαθῆ, χρυσῆ, ἀργυρῆ, ἀπλή, ἀθάνατη κτλ. κτλ., ὥστε εἶναι δημοτικὴ, μοιάζει μὲ τὴν καθαρῆσσαν (κ. 'Ρ. κ. Μ., Β'. 2), δὲ σκουντάφτει καὶ κανένας ὄλα τᾶχει.

σπαθεῖ νὰ καταφέρῃ σύστημα δικό του, πελαγώνει, κι ὅπως εἴπαμε στὴν ἀρχή, πελαγώνουμε μαζί του.

Μὰ θὰ μοῦ ἀπαντήσετε γιὰ σίγουρο, πὼς θέλεις ἀμέσως νὰ ταχτοποιηθοῦνε τὰ καθέκαστα; Μήπως καὶ σὺ ὁ ἴδιος ἀκανόνιστα δὲν ἔχεις; Μήπως δὲ μᾶς γράφεις περιποίημα καὶ στὴ στιγμῆ, τᾶρα τᾶρα, ταχτοποιηθοῦνε καὶ πάντα ποιητῆς; (6) Δοκιμάζουμε. Δοκιμάζει ὁ καθένας. Ἀπὸ τὴ δοκιμὴ τοῦ καθενός, θὰ βγῆ ὁ γενικὸς ὁ νόμος.

Νόστιμα, ὁμορφ, μοῦ τὸ ξεδιαλίσατε. Ἀφήστε με ὅμως τᾶρα νὰ σᾶς τὸ ψυχολογήσω καὶ γώ.

Βέβαια πὼς τὴ σημερινή μας τὴν ἀναρχία — γιὰ τὴ ἀναρχία εἶναι, νὰ μὴν τὴν κρύβουμε — τὴ φταίει, ὄχι μόνο ἡ ἀνάγκη τῆς δοκιμῆς, ἀφοῦ λίγος καιρὸς εἶναι πὼς βαλθήκαμε στὴ δουλειά, τὴ φταίει καὶ κάτι πολὺ πῶς κολακεφτικὸ γιὰ τὸ φιλότιμό μας, ἢ μεγάλῃ ζυπνάδα τοῦ Ρωμοῦ. Ἐνας περίφημος γραφοδίδης, ὁ O Müller, παρατήρησε πὼς ἐκεῖ πὼς

6) Γιατί ἀφτὰ θάρρῶ πὼς δὲν ταχτοποιηθήκαμε ἀκόμη, ἐπειδὴ κ' εἶναι δασκαλισμοί. Περιποιοῦμαι λέμε συχνά, κ' ἔτσι ἀκούσε τὸν κανόνα: ταχτοποιοῦμαι δὲν πολυλέμε, καὶ τὸ ταχτοποιηθοῦνε σὰ νὰ βαστᾷ κάπως κ' ἕνα μισὸ δέφτερο ἢ ὁ ποιητῆς τὸ ἴδιο. — Μὰ δὲν εἶμαι καὶ θεός; προσπαθῶ μονάχα νὰ εἶμαι ἄθροπος.

5) Ἡ κατάληξη -η πολὺ καλῆ, ἐπειδὴ καὶ τὴν ἔχου-